

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM

PROGRAME ȘCOLARE PENTRU CICLUL SUPERIOR AL LICEULUI

LIMBA ȘI LITERATURA RROMANI

CLASA A XI-A

Aprobat prin ordinul ministrului

Nr. 3252 / 13.02.2006

București, 2006

NOTĂ DE PREZENTARE

Disciplina *Limba și literatura maternă* are un rol deosebit de important în formarea personalității elevilor, în formarea unor deprinderi și abilități necesare pentru a corespunde cerințelor *societății și economiei bazate pe cunoaștere* și pentru a le facilita accesul post-școlar la învățare pe toată durata vieții. Achiziția, actualizarea continuă și ridicarea nivelului de cunoaștere, de deprinderi și de competențe sunt considerate o condiție preliminară de dezvoltare a tuturor cetățenilor în scopul participării acestora la societatea învățării, de la cetățenia activă la integrarea pe piața muncii (cf. *European Report on Quality Indicators of Lifelong Learning-Fifteen Quality Indicators*, 2002; Comisia Europeană, Olivier de Schutter, Notis Nebessis, John Paterson, *La gouvernance dans l'Union européenne*, 2001).

Studiul limbii și literaturii române are, de asemenea, o contribuție esențială la formarea unei personalități autonome a elevilor, capabile de discernământ și de spirit critic, apte să-și argumenteze propriile opțiuni, dotate cu sensibilitate estetică, având conștiința propriei identități culturale și manifestând interes pentru varietatea formelor de expresie artistică.

Programele pentru clasele a XI-a și a XII-a sunt unitare din punctul de vedere al competențelor generale, al setului de valori și atitudini urmărite pentru acest segment de școlaritate și al principiului de organizare a conținuturilor pe durata celor doi ani de studiu. Programa este structurată pe aceleași domenii de conținut incluse în programele pentru clasele a IX-a și a X-a: „Limba și comunicare” și „Literatură”.

Finalitățile disciplinei se reflectă nemijlocit în competențele generale și în setul de valori și atitudini enunțate în prezenta programă, din care derivă întreaga structură curriculară (competențe specifice, conținuturi ale învățării, sugestii metodologice).

Continuitatea față de programele anterioare de limba și literatura romani (pentru învățământ primar, gimnazial și ciclul inferior al liceului) este asigurată prin paradigma comunicativ-funcțională a disciplinei. Aceasta presupune studiul integrat al limbii, al comunicării și al literaturii în vederea consolidării competențelor de comunicare orală și scrisă și a deprinderilor de lectură (capacitatea de a înțelege și interpreta textele, de a fi un cititor competent și autonom, capacitatea de a înțelege dintr-o perspectivă personală viziunea despre lume, despre condiția umană sau despre artă, exprimată în textele studiate).

Specificul acestui segment de școlaritate poate fi configurat în trei dimensiuni: *valorificarea achizițiilor lingvistice anterioare* în producerea și în receptarea textelor / sistematizarea achizițiilor lingvistice (la filiera vocațională); *focalizarea pe formarea deprinderilor și a competențelor de documentare ale elevilor*; *formarea competențelor de lectură ale cititorului avizat*, capabil să sintetizeze trăsăturile definitorii ale unei epoci culturale / ale unui curent cultural sau literar și capabil să contextualizeze, să încadreze într-un context cultural larg textele studiate, să identifice apropierile dintre un text literar și curentele / doctrinele estetice la care poate fi raportat sau particularitățile care-l individualizează în raport cu acestea. În clasele gimnaziale și în ciclul inferior al liceului, textele literare au fost studiate preponderent din perspectivă structurală.

Programele pentru clasele a XI-a și a XII-a sunt structurate pe principiul cronologic al fenomenului literar / cultural. Astfel, programele cuprind momentele majore ale literaturii române din România, dar și din alte țări, renunțându-se la inserarea autorilor nerromi din literatura universală. Programa pentru clasa a XI-a va cuprinde, din perspectiva literaturii, cât mai mulți autori romi din România sau și nerromi, urmând ca în clasa a XII-a să se parcurgă doar creații ale autorilor romi din întreaga lume, evident, din aceeași perspectivă cronologică.

Trăsăturile programei de limba și literatura romani pentru clasele a XI-a și a XII-a sunt următoarele :

- urmărirea unui set unitar și coerent de finalități ale studiului disciplinei pe parcursul ciclului superior al liceului, în continuitatea celor anterioare, din gimnaziu și din ciclul inferior al liceului;
- adoptarea unui model didactic coerent, în cadrul căruia să apară evidentă deplasarea accentului de pe simpla achiziționare de cunoștințe pe formarea de competențe și atitudini, cu valențe ulterioare de actualizare și de extindere;
- diversificarea strategiilor, a ofertelor și a situațiilor de învățare și adaptarea acestora la grupul-țintă;
- echilibrarea ponderii acordate în studiu variantei scrise și celei orale;
- îmbinarea echilibrată a proceselor de receptare și de producere a mesajului;
- adoptarea unei perspective consecvent comunicative, conform căreia accentul este pus pe aspectele concrete ale utilizării limbii;
- structurarea conținuturilor din domeniul literaturii conform principiului cronologic ;

- abordarea diferențiată și diversă a epocilor / curenților indicate în programă prin: texte literare pentru studiul aprofundat, studii de caz, curente literare sau culturale, dezbateri ;
- abordarea integrată a domeniilor disciplinei: textul literar studiat sau temele propuse din domeniul literaturii devin nuclee care generează discutarea unor probleme de limbă (fonetică, vocabular, morfologie, sintaxă) sau exersarea / practicarea comunicării (orale și scrise).

În baza art. 24 din Ordinul ministrului educației și cercetării nr. 5718/ 22.12.2005, privind aprobarea planurilor-cadru de învățământ pentru ciclul superior al liceului, în cazul învățământului în limbile minorităților naționale, la clasele a XI-a și a XII-a disciplina limba și literatura maternă beneficiază de același statut și aceleași alocări orare ca și disciplina limba și literatura română, respectiv:

- în trunchiul comun (TC) – trei ore pe săptămână, la toate profilurile și specializările;
- în curriculumul diferențiat (CD) – 1 oră pe săptămână, la:
 - filiera teoretică, profil umanist, specializarea filologie;
 - filiera vocațională, profil pedagogic, specializarea învățător-educatoare.

Luând în considerare nevoile educaționale ale elevilor, prezenta programă școlară propune două tipuri de curriculum diferențiat:

- **CD tip A**, ale cărui conținuturi sunt marcate în programă prin asterisc (*), pentru profilul umanist, specializarea filologie – cu accent pe domeniul literatură;
- **CD tip B**, ale cărui conținuturi sunt marcate în programă prin două asteriscuri (**), pentru filiera vocațională, profil pedagogic, specializarea învățător-educatoare – cu accent pe domeniul limbii.

COMPETENȚE GENERALE

1. Utilizarea corectă și adecvată a limbii rromani în diferite situații de comunicare
2. Comprehensiunea și interpretarea textelor
3. Raportarea la context a textelor studiate prin trimiteri la epocă sau la curente culturale / literare
4. Argumentarea orală sau în scris a unor opinii în diverse situații de comunicare
5. Integrarea culturii rromani în context național și universal

VALORI ȘI ATITUDINI

- Cultivarea interesului pentru lectură și a plăcerii de a citi, a gustului estetic în domeniul literaturii
- Stimularea gândirii autonome, reflexive și critice în raport cu diversele mesaje receptate
- Formarea unor reprezentări culturale privind evoluția și valorile literaturii române
- Cultivarea unei atitudini pozitive față de comunicare și a încrederii în propriile abilități de comunicare
- Abordarea flexibilă și tolerantă a opiniilor și a argumentelor celorlalți
- Cultivarea unei atitudini pozitive față de limba maternă și recunoașterea rolului acesteia pentru dezvoltarea personală și îmbogățirea orizontului cultural
- Dezvoltarea interesului față de comunicarea interculturală

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI ASOCIATE ACESTORA

1. Utilizarea corectă și adecvată a limbii rromani în diferite situații de comunicare

Competențe specifice	Conținuturi		
	TC	CD tip A*	CD tip B**
1.1. Aplicarea cunoștințelor de limbă în receptarea mesajelor orale și scrise	Achizițiile din clasele anterioare în domeniul limbii și vocabularului	Sistematizarea cunoștințelor anterioare de limbă și vocabular din perspectiva decodării, în comunicare, a mesajelor (sub formă scrisă ori orală)	Discurs specific domeniului de specializare didactic.
1.2. Utilizarea achizițiilor lingvistice, cu accent pe aspectele normative	Norma literară, variante libere, registre stilistice, variante ortoepice, variante ortografice, variante morfologice	Reluarea și sistematizarea aspectelor privind fonetica, morfologia și vocabularul	Fonetică, vocabular, morfologie (recapitulare și sistematizare) **Sintaxa (la profilul pedagogic)
1.3. Folosirea adecvată a strategiilor de comunicare orală în monolog și dialog	Ascultare activă, exprimarea opiniei, conversație, dezbateri, monolog informativ și argumentativ, prezentarea orală a rezultatului unor documentări	- Prezentările unor cărți, articole etc. - susținerea și dezbateri unui eseu elaborat (o redactare pe o anumită temă)	Discurs specific domeniului de specializare (comunicare didactică, limbaj de specialitate etc.)
1.4. Utilizarea adecvată a tehnicilor de redactare	Modalități de indicare a bibliografiei, normele citării Analiză, comentariu, sinteză, paralelă, eseu structurat și nestructurat	Norme de redactare („blancul”), alineatul „tradițional” vs. alineat “modern”, ”englezesc” etc.; tehnici de citare. Recenzie, cronica unui eveniment cultural (film, vernisaj pictură, sculptură, premieră film, piesă de teatru etc.)	Completarea / redactarea unor documente folosite curent în domeniul de specializare

2. Comprehensiunea și interpretarea textelor

Competențe specifice	Conținuturi		
	TC	CD tip A*	CD tip B**
2.1. Utilizarea strategiilor de lectură în vederea înțelegerii adecvate a textelor studiate	Lectură-înțelegere (înțelegerea globală a textului, analiza unor elemente ce pot conduce la înțelegerea textului, anticipări); chei de lectură (titlu, incipit, simbol central, personaje etc.) Texte de bază (poezie, proză), text din literatura populară, texte nonliterare ilustrative pentru studiile de caz (texte de doctrină, texte istorice, filozofice, științifice, eseu literar, memorii etc.)	- un text de bază ce conservă elemente lingvistice și culturale vechi rromane; - un text din literatura cultă, studiat în relație cu textul de literatură populară	- texte metodice privind conținutul disciplinelor științifice și umaniste predate în învățământ (vocabulare de specialitate)

Competențe specifice	Conținuturi		
	TC	CD tip A*	CD tip B**
2.2. Compararea viziunii despre lume, despre condiția umană sau despre artă reflectate în texte literare, nonliterare sau în alte arte	Viziune despre lume, teme și motive, concepții despre artă Literatură și pictură (limbajul literaturii, limbajul picturii)	- Diversitate tematică, stilistică și de viziune în opera scriitorilor romei (studiu de caz) - evaluarea în grup (prin Brainstorming) și rafinarea ideilor în legătură cu interferența “alte arte – literatură”	- relația alte arte (pictură, sculptură, film, muzică, fotografie) – literatură romă
2.3. Interpretarea textelor studiate prin prisma propriilor valori și a propriei experiențe de lectură	Lectură critică (elevii evaluează ceea ce au citit), lectură creativă (elevii extrapolează, caută interpretări personale, prin raportări la propria sensibilitate, experiență de viață și de lectură)	- Jurnal de lectură - prezentarea de recenzii și dezbaterile acestora	- lectură critică și creativă având ca subiect viața școlii, relația <i>elev – părinte – profesor</i> - tehnici minimale de concepere a unui mesaj literar - artistic

3. Raportarea la context a textelor studiate prin trimiteri la epocă sau la curente culturale / literare

Competențe specifice	Conținuturi		
	TC	CD tip A*	CD tip B**
3.1. Identificarea și explicarea relațiilor dintre opera literară studiată și contextul cultural în care a apărut aceasta	Curente culturale / literare – context istoric, social-politic, conjunctural ca eveniment; trăsături ale curentelor culturale / literare; Referate, proiecte, studii de caz, dezbateri	- referate și dezbateri privind dovezi ale contextului istorico – cultural în care creatorii romei, fie au contribuit la dezvoltarea literaturii populației de contact (română sau maghiară), fie au creat din perspectiva unei viitoare literaturi rome	- studii de caz privind contribuția nebanuită, discretă, a marilor cărturari și creatori romei în favoarea începuturilor literaturii și culturii românești sau ale altor literaturi și culturi din diferite țări
3.2. Dezvoltarea unei viziuni de ansamblu asupra fenomenului cultural rome din România până la începutul secolului al XXI-lea	Originile, perioada veche, perioada modernă, perioada actuală)	Prezentarea unor cărți de istoria literaturii rome	- realizarea unor fișe de studiu pentru o schiță a literaturii rome din România, de la începuturi și până în perioada contemporană
3.3. Identificarea unor conexiuni între literatura romei și cea universală	Curente culturale / literare rome în context european	- Texte din literatura romă din alte țări și din cea universală, cu raportare la textele rome din România	- evaluări ale nivelului creației literare rome din România în raport cu cel al operelor realizate de creatori romei din alte țări

Competențe specifice	Conținuturi		
	TC	CD tip A*	CD tip B**
3.4. Utilizarea adecvată a tehnicilor de documentare și de cercetare a unei teme	Fișe de lucru, materiale documentare asupra unei epoci, a unui curent literar, sinopsis privind dinamica fenomenului literar / cultural în diferite epoci, surse de documentare (inclusiv internetul etc.)	- căutarea primară de referințe și texte literare primare pe Internet	- Surse de documentare în specializarea urmată - sistematizarea informațiilor obținute prin internet sau din fișierele ori cataloagelor bibliografice (prin redactarea de fișe și buletine tematice etc.)

4. Argumentarea orală sau în scris a unor opinii în diverse situații de comunicare

Competențe specifice	Conținuturi		
	TC	CD tip A*	CD tip B**
4.1. Utilizarea tehnicilor și a strategiilor argumentative în situații de comunicare diverse (scrise sau orale)	Dezbatere, eseu argumentativ	Structuri și tehnici argumentative din perspectiva logicii și coerenței textului	Raționamente specifice pentru domeniul didactic de specializare
4.2. Compararea și evaluarea unor argumente diferite în vederea formulării unor judecăți proprii	Interpretări și judecăți de valoare exprimate în critica și în istoria literară	- dezbateri de texte critice și acestora	Dinamica textelor critice privind creațiile din literatura română din România

5. Integrarea culturii romani în contextul național și universal

Competențe specifice	Conținuturi		
	TC	CD tip A*	CD tip B**
5.1 Analiza elementelor specifice de cultură și civilizație română în operele studiate și compararea acestora cu elemente de cultură și civilizație universală	- originea indiană a limbii romani - elemente privind obiceiurile și tradițiile etniei, evoluția acestora în timp ; - elemente specifice datorate robiei și perioadei de după dezrobirea romilor	- tipuri de elemente specifice de cultură și civilizație; - modalități de prezentare a elementelor culturale rrome	- portofoliu privind tradițiile și obiceiurile rromilor în diferite zone ale țării
5.2 Evidențierea formelor actuale de manifestare a culturii rromani	- personalități culturale ale etniei rrome din România în context național și universal - forme actuale de manifestare a culturii rromani prin creație literară și poetică, muzică, dans, alte arte etc.	- proiecte care vizează manifestările culturale cele mai semnificative în contextul local sau național	- proiecte privind tendințele evoluției literaturii rromani în context național și universal

RECOMANDĂRI PRIVIND CONȚINUTURILE ÎNVĂȚĂRII

Conținuturile învățării sunt grupate în două domenii: **I. Literatură, II. Limbă și comunicare.**

În domeniul **Literatură**, anul XI de studiu urmărește familiarizarea elevilor cu principalele tipuri de texte literare, noțiuni și tehnici de analiză și interpretare a textelor, contextualizarea unei opere literare, studii de caz pe tipuri de opere menite să ușureze înțelegerea textelor epice și lirice, în proză sau versuri, dar să-i și ajute în formarea unei viziuni de ansamblu asupra literaturii rrome din România, surprinsă și din perspectiva nivelului literaturii rrome din alte țări.

Conținuturile permit profesorilor și autorilor de manuale să identifice cele mai bune soluții pentru o organizare eficientă a demersului didactic, unitățile de învățare fiind corelate.

În clasa a XI-a se vor studia **7-10 texte literare** pentru trunchiul comun (TC), alte **8-10 texte literare** pentru curriculumul diferențiat tip B, la care se adaugă studiul integral sau fragmentar al unor texte ilustrative. Profesorii / autorii vor alege textele pe care le consideră potrivite cerințelor formulate.

În alegerea textelor se va ține seama de următoarele criterii generale: **accesibilitate** în raport cu nivelul de dezvoltare intelectuală și de cultură generală a elevilor; **atractivitate, valoare, varietatea** autorilor selectați, **volumul de lecturi propuse** pe parcursul întregului an școlar, în raport cu numărul de ore pe săptămână.

Programa oferă sugestii, cu titlu de exemplificare, menite să ajute opțiunile profesorilor / ale autorilor de manuale. **Aceștia vor alege și alți autori sau texte în afara celor sugerați / sugerate aici.**

Programa de clasa a XI-a se dedică literaturii rrome din România (ceea ce înseamnă că va fi abordată întreaga panoramă a literaturii rrome din România, din perspectivă cronologică, de la începuturi și până în prezent, cu autori rromi, cu precădere, dar și nerromi), **urmând ca, în clasa a XII-a, să se studieze doar literatura rromă universală.**

I. CONȚINUTURI DIN DOMENIUL LITERATURII RROME

Autorii de manuale, cât și profesorii sunt liberi să abordeze creații ale unor autori rromi deja familiari elevilor din clasele anterioare, cât și ale altora încă neincluși în programe și manuale școlare (rromi, dar și nerromi, care au abordat tematica rromă: Dimitrie Cantemir, Ion Budai Deleanu, B. P. Hașdeu, Radu Rosetti, Costache Negruzzi, Leon Negruzzi, Vasile Alecsandri, Gheorghe Sion, Mihail Kogălniceanu, Ioan Luca Caragiale, Ioan Slavici, I. Paul, Gala Galaction, Barbu Constantinescu, Ion Agârbiceanu, N. D. Cocea, Mihail Sadoveanu, Nicolae Ion, C. S. Nicolaescu-Plopșor, G. A. Lăzurică (Lăzureanu), Mircea Eliade, Vasile Voiculescu, Zaharia Stancu, L. M. Arcade, Miron Radu Paraschivescu, Eugen Barbu, Fănuș Neagu, Eusebiu Camilar, D. R. Popescu, Ioan Groșan, Ștefan Fulli, Radu Aldulescu, Domnica Gârneață, Gheorghe Păun Ialomițeanu, Alexandru Ruja-Gribussy, Petru Copoiu, Constantin Gheorghe Angheluță, Luminița Cioabă, Isabela Bănică, Valerică Stănescu, Marius Lakatos, Irina Gabor-Zrinyi, Vasile Băran, Vasile Ionescu, Costică Bățălan, Gelu Măgureanu, Sorin Aurel Sandu, Delia Grigore ș.a.

În măsura posibilităților, este recomandat să se acorde o atenție deosebită studierii integrale a unor texte, fapt ce nu exclude fragmentarea unor texte de mari dimensiuni, ca romane sau nuvele.

Totodată, profesorii și autorii de manuale au libertatea de a folosi un număr mai mare de texte propuse pentru a fi studiate, recomandând elevilor ca lectură suplimentară scrieri din literatura rromă, dar și din cea română sau universală, cu traduceri de pasaje sau capitole în limba rromani.

Ca **repere orientative**, recomandăm: **fundamente ale culturii rrome** - originile și evoluția limbii rromani (prezentare sintetică); **perioada veche** (de ex.: *Istoria ieroglifică* de Dimitrie Cantemir, *Țiganiada* de Ion Budai Deleanu); **curențe culturale/ literare în secolele XVII-XVIII: umanismul și iluminismul** (prezentare sintetică; studiu de caz: aportul „ilumiiniștilor rromi” Ioan Budai Deleanu și Petru Maior); **perioada modernă și contemporană (sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XXI-lea): contribuțiile folclorice rrome** ale lui Barbu Constantinescu, ale etnologului Heinrich von Wlislöcki, **contribuția poetului și cărturarului rrom Anton Pann, curențe culturale / literare în secolul XIX – începutul secolului XX (romantismul poezie și / sau proză, care să ilustreze temele romantice; realismul și simbolismul, creatori rromi din perioadele interbelică, comunistă și contemporană.**

Se va integra, la perioada contemporană, o temă privind: **literatura și alte arte**, în care va fi abordat comparativ modul în care o anumită temă este tratată prin limbajul specific al celor două arte (pornind de la artiștii rromi) pictură – creația pictorului *Eugen Raportoru*, sculptură (creația sculptorilor rromi *Petre Marian* și *Mihaela Cîmpeanu*), fotografie (creația fotografului *Marconi Rupa*, teatru – film (creația actorilor rromi *Sorin Aurel Sandu* și *Zita Moldovan*), muzică (textul muzical lăutăresc la marii interpreți: *Dona Dumitru Simnică* ș.a.).

Pornind de la textele de bază studiate, profesorii vor alege și conținuturile potrivite din domeniul „limbă și comunicare”, conform recomandărilor programei.

II. CONȚINUTURI DIN DOMENIUL LIMBĂ RRROMANI ȘI COMUNICARE ÎN LIMBA RRROMANI

Studiul limbii rromani se axează pe două coordonate : (a) normativă și (b) funcțională, având ca obiectiv deprinderea elevilor de a folosi limba rromani corect, adecvat și eficient în producerea și receptarea textelor orale și scrise.

Abordarea conținuturilor propuse se va face în ordinea aleasă de autorii de manuale sau de profesori, aceștia integrându-le acolo unde consideră că au eficiență didactică. Se recomandă folosirea ca texte-suport pentru studiul limbii a celor selectate pentru domeniul Literatură, ca și stabilirea de corelații între diverse discipline, având ca obiect folosirea limbajului.

Apariția unui anumit element de conținut în programă nu impune automat existența unei lecții cu același titlu în manual. Se recomandă abordarea acestor elemente prin modalități care permit înțelegerea fenomenului respectiv: sistematizări simple, exemplificări, explicații succinte etc. Aspectele teoretice vor fi reduse la strictul necesar, în favoarea aplicațiilor practice.

1. Se vor avea în vedere aspectele normative:

- norma literară – aspecte evolutive
- uzul diversificat al limbii literare
- variante literare libere
- registre stilistice
- neologisme împrumutate sau formate în interiorul limbii
- variante ortoepice, ortografice și morfologice

2. Se vor actualiza achizițiile anterioare, ce pot sprijini demersul de înțelegere și de interpretare a textelor literare studiate :

- denotație și conotație; sensurile cuvintelor în context
- expresivitatea unor structuri morfologice și sintactice
- figuri de stil și procedee de expresivitate
- fonetică, vocabular, morfologie (recapitularea și sistematizarea achizițiilor din gimnaziu și din clasele a IX-a și a X-a, cu extensie la filiera vocațională pedagogică).

**** Important.** *Sintaxa se va trata la clasa a XI-a doar în curriculumul diferențiat al profilului pedagogic, specializarea învățător-educatoare, celelalte specializări urmând să aibă în vedere acest capitol în clasa a XII-a.*

3. Comunicare orală și scrisă:

Singurul element nou al acestui domeniu față de programele anterioare este cel privitor la **tehnicile de documentare**. Celelalte conținuturi au fost deja parcurse în anii anteriori, urmând a fi doar reluate și exersate în contexte noi:

- tehnici de documentare pentru realizarea investigațiilor, a proiectelor având ca obiect studii de caz sau dezbateri
- eseul structurat și eseul liber – etape ale redactării
- structuri discursive în textele literare și nonliterare (narativ, descriptiv, argumentativ, informativ)
- tehnici ale argumentării
- prezentarea orală a rezultatelor unei cercetări, documentări pe o temă dată
- strategii specifice folosite în monolog și dialog
- adecvarea discursului oral la situații de comunicare diverse
- ** limbaje de specialitate (folosite în texte didactice)

SUGESTII METODOLOGICE

Orientarea studiului către elev. Profesorii vor lua ca reper nevoile reale ale elevilor, adaptându-și demersurile didactice în funcție de acestea. Finalitățile disciplinei se realizează eficient prin centrarea pe procesul învățării, pe activitatea elevului. De aici decurge necesitatea de a pune accent pe activitățile didactice de tip formativ și performativ, care presupun implicare și interacțiune în rezolvarea unor sarcini de învățare concrete. În activitatea la clasă, profesorii vor respecta programa școlară și vor folosi manualele ca *instrumente de lucru flexibile și adaptabile nevoilor concrete ale grupului de elevi cu care lucrează.*

Caracterul funcțional, practic, aplicativ al predării-învățării. Având în vedere că programa are la bază competențe generale și specifice, conținuturile trebuie înțelese ca mijloace de realizare a finalităților disciplinei. În ceea ce privește producerea de mesaje scrise și orale, se vizează competențe procedurale care să poată fi exersate pornind de la textele literare studiate sau în realizarea studiilor de caz și a dezbaterilor propuse de programă. Problemele de limbă vor fi abordate în directă legătură cu textele studiate, astfel încât elevii să înțeleagă rolul acestora în comunicare. În același timp, se va urmări felul în care elevii integrează în mod corect și adecvat achizițiile lingvistice în propria exprimare, orală și scrisă. De asemenea, în procesul de predare-învățare se pot valorifica și adapta sugestiile și activitățile pentru limba și literatura română din volumul *Ghid metodologic. Aria curriculară Limbă și comunicare, liceu*, București, Editura Aramis, 2002, elaborat de Consiliul Național pentru Curriculum.

Diversificarea metodelor și instrumentelor de evaluare. O eficiență sporită a învățării poate fi asigurată prin diversificarea tipurilor de evaluare aplicate în procesul didactic. Este recomandabil ca profesorii să folosească în mod adecvat scopurile educaționale **toate tipurile de evaluare: inițială, continuă și sumativă, evaluare de proces, de produs și de progres.** De asemenea, pentru a-i motiva pe elevi, se vor folosi metode și instrumente complementare de evaluare: observarea sistematică a comportamentului elevilor, portofoliul, autoevaluarea. Pentru realizarea studiilor de caz se vor folosi investigația și proiectul ca metode complementare de evaluare. În procesul de predare-învățare se pot valorifica și adapta sugestiile pentru limba și literatura română din volumul *Ghid de evaluare. Limba și literatura română*, București, Editura Aramis, 2001, elaborat de Serviciul Național de Evaluare și Examinare.

Există riscul ca unii profesori să abordeze într-un mod preponderent tradițional aspectele legate de istoria literaturii române și de contextul socio-istoric, cultural sau conjunctural (legat de derularea unor evenimente). Tocmai de aceea, programa impune realizarea unor studii de caz și a unor dezbateri care, alături de studiul aprofundat al textului, trebuie să constituie activități care să-i implice pe elevi în propria învățare. Parcursul istoric al literaturii implică, pe lângă cunoașterea unor repere ale fenomenului cultural românesc sau formarea unei imagini de ansamblu asupra acestuia, și exersarea gândirii critice și autonome a elevilor, dezvoltarea competențelor de comunicare și de lectură pe marginea textelor sau curentelor studiate.

Studiu de caz – presupune o etapă pregătitoare, în care elevii primesc bibliografie, sugestii pentru dezvoltarea temei sau sarcini de lucru concrete pentru explorarea temei; după o documentare prealabilă, elevii vor realiza o prezentare generală a temei, cu inserarea unor fragmente din texte ilustrative. Studiul de caz se poate realiza prin investigație sau prin proiecte elaborate de grupe de 4-6 elevi (1-2 grupe pentru fiecare studiu de caz). Studiile de caz vor fi repartizate grupelor încă de la începutul anului școlar. Fiecare prezentare va fi urmată de discuții cu toată clasa, în care colegii pot cere lămuriri, pot comenta aspectele care li s-au părut interesante și pot evalua activitatea grupelor.

Dezbateri – presupune indicarea, de către profesor, a coordonatelor discuției și a unei bibliografii minimale. Dezbaterile se realizează în clasă, cu participarea a câte două echipe (echipa afirmatoare și echipa negatoare). Profesorii și elevii sunt deja familiarizați cu dezbaterile, din clasa a X-a. Sugerăm ca dezbaterile să fie urmate de un exercițiu de reflecție al fiecărui elev, concretizat în realizarea unui eseu pe tema dezbaterii realizate în clasă. Această modalitate de a încheia o dezbateri are în vedere ca elevii să-și clarifice ideile puse în discuție și să-și poată formula un punct de vedere propriu pornind de la informațiile culese, de la argumentele și contraargumentele valorificate în cadrul dezbaterii.

Abordarea textelor de bază – presupune combinarea perspectivelor hermeneutice și a celor contextuale. Recomandăm ca activitățile de învățare să se bazeze pe lucrul cu textul și să fie orientate înspre consolidarea deprinderilor de lectură, cu un accent pus pe ce înțeleg elevii din textul citit și pe felul în care interpretează și argumentează aceștia semnificațiile unui text în funcție de cele două perspective.